

अटल सौर कृषी पंप योजना-२.

महाराष्ट्र शासन

उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग

शासन निर्णय क्रमांक:-सौरप्र-२०१८/प्र.क्र.२३/ऊर्जा-७

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा रोड,

मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.

दिनांक:- ०३ नोव्हेंबर, २०१८.

वाचा :-

- १) उद्योग,ऊर्जा व कामगार विभाग शासन निर्णय क्र.सौरप्र-२०१४/प्र.क्र.२१९/ऊर्जा-७, दि.२७.३.२०१५
- २) उद्योग,ऊर्जा व कामगार विभाग शासन निर्णय क्र.सौरप्र-२०१४/प्र.क्र.२१९/ऊर्जा-७, दि.१०.७.२०१५
- ३) उद्योग,ऊर्जा व कामगार विभाग शासन निर्णय क्र.सौरप्र-२०१४/प्र.क्र.२१९/ऊर्जा-७, दि.२६.८.२०१५
- ४) उद्योग,ऊर्जा व कामगार विभाग शासन निर्णय क्र.सौरप्र-२०१४/प्र.क्र.२१९/ऊर्जा-७, दि.१८.९.२०१५
- ५) उद्योग,ऊर्जा व कामगार विभाग शासन निर्णय क्र.सौरप्र-२०१४/प्र.क्र.२१९/ऊर्जा-७, दि.४.१२.२०१५
- ६) उद्योग,ऊर्जा व कामगार विभाग शासन निर्णय क्र.सौरप्र-२०१६/प्र.क्र.३१९/ऊर्जा-७, दि.४.११.२०१६
- ७) उद्योग,ऊर्जा व कामगार विभाग शासन निर्णय क्र.सौरप्र-२०१४/प्र.क्र.२१९(भाग-३)/ऊर्जा-७, दि.२७.३.२०१५

प्रस्तावना:-

राज्यातील विजेची वाढती मागणी व सध्याचा अपुरा पडत जाणारा ऊर्जा निर्मिती स्रोत यामुळे पर्यायी, शाश्वत व निरंतर नैसर्गिक स्रोतांपासून विजनिर्मिती करून तिचा प्रभावी वापर करणे अपरिहार्य बनले आहे.

केंद्र शासनाने राष्ट्रीय स्तरावर १ लाख नग सौर कृषीपंपाच्या योजनेसाठी रु. ४००.०० कोटी एवढी तरतूद घोषित केली होती. या अंतर्गत राज्यासाठी केंद्र शासनाने त्यांचे पत्र दिनांक ९ डिसेंबर, २०१४ रोजी ६१४० नग, दिनांक ३० डिसेंबर, २०१४ रोजी १,४०० नग व दिनांक २९ जानेवारी, २०१६ रोजी २,४६० नग असे एकूण १०,००० नग सौर कृषीपंप आस्थापित करण्यासाठी मंजूरी दिलेली होती. त्यास अनुसरून एकूण १०,००० नग सौर कृषीपंपाचे उद्दिष्ट निश्चित करून त्यानुसार “अटल सौर कृषी पंप योजना” च्या प्रस्तावास मंत्रिमंडळाची मान्यता घेऊन शासन निर्णय क्र. सौरप्र-२०१४/प्र.क्र.२१९/ऊर्जा-७, दिनांक २७ मार्च, २०१५ व १४ जून, २०१७ अन्वये राज्याचे सौर कृषीपंप आस्थापित करण्याचे एकत्रित धोरण जाहीर करण्यात आले. सदर शासन निर्णयातील नमूद अटी व शर्तीबाबत योजनेच्या अंमलबजावणीत येणाऱ्या अडचणी विचारात घेऊन काही अटी व शर्तीमध्ये सुधारणा/बदल करून त्यानुसार शासन निर्णय क्र. सौरप्र-२०१६/प्र.क्र.३१९/ऊर्जा-७, दिनांक ४ नोव्हेंबर, २०१६ अन्वये अटी व शर्तीमध्ये अंशतः बदल करण्यात आला.

२. केंद्र शासनाने विविध टप्प्यात मंजूरी दिलेल्या १०,००० नग आस्थापित करण्यासाठी सौर कृषीपंपाची योजना राज्यामध्ये महावितरण कंपनीमार्फत राबविण्यात येत आहे. सद्यःस्थितीमध्ये केंद्र शासनाच्या मंजूरीनुसार पहिल्या टप्प्यातील एकूण ६१४० च्या उद्दिष्टापैकी १२६८, दुसऱ्या टप्प्यानुसार मंजूर २४६० पैकी २४६० असे एकूण ३७२८ कृषीपंप आस्थापित करण्यात आलेले आहेत.

पहिल्या टप्प्यातील मंजूर कृषीपंप आस्थापित करण्यात यावयाची मुदत डिसेंबर, २०१६ पर्यंत संपली असली तरी राज्य शासनाने डिसेंबर, २०१७ पर्यंत मुदतवाढ देऊन सुरु ठेवली होती. दरम्यान, केंद्र शासनाने त्यांच्या दिनांक १८/१०/२०१७ रोजीच्या पत्रान्वये २००० नग व दिनांक १०/११/२०१७ रोजीच्या पत्रान्वये ५००० नग असे नव्याने एकूण ७००० नग सौर कृषी पंप आस्थापित करण्यास नवीन अटी व शर्तींवर मान्यता दिली आहे. हे पाहता, या योजनेत सुकाणू समितीने घेतलेल्या निर्णयानुसार ज्या लाभार्थ्यांनी या योजनेअंतर्गत त्यांचे अंशदान भरले आहे त्यास कृषीपंप देण्याच्या उद्देशाने ५६५० या संख्येवर योजना सिमित करून सदर योजनेतर्गत दिनांक ३१ ऑक्टोबर, २०१७ पर्यंत ५६५० नग सौर कृषी पंप आस्थापित करण्यात आले आहेत.

३. केंद्र शासनाने आता नव्याने ७००० नग सौर कृषीपंप आस्थापित करण्यास दिलेल्या मान्यतेतील अटी व शर्तींमध्ये बदल, अंमलबजावणी यंत्रणेतील बदल, लाभार्थीच्या निकषातील बदल विचारात घेऊन तशी नव्याने योजना तयार करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

शासन निर्णय, उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, दिनांक २७ मार्च, २०१५ व दिनांक १४ जून, २०१७ अन्वये १०,००० नग सौर कृषी पंपासाठी सुरु केलेली अटल सौर कृषीपंप योजना, ५,६५० नग सौर कृषी पंप एवढ्या संख्येपर्यंत सिमित करण्यात येत आहे. कृषी पंपापैकी ३७२८ सौर कृषी पंपासाठी केंद्र शासनाचे वित्तीय सहाय्य विहित निकषानुसार उपलब्ध होणार आहे. उर्वरित एकूण १९२२ सौर कृषी पंपांसाठी केंद्र शासनाचे वित्त सहाय्य उपलब्ध होणार नसल्याने त्यासाठी आवश्यक असणारा अंदाजित एकूण रू. १०३.६५ कोटी निधी व अतिरिक्त वीज विक्री करातून (Tose) जमा झालेल्या निधी यामधून महावितरण कंपनीस टप्प्या-टप्प्याने अदा करण्यास तसेच केंद्र शासनाने नव्याने मंजूर केलेले ७००० नग पारेषण विरहित सौर कृषी पंप यासाठी विहित केलेल्या अटी व शर्तींवर आस्थापित करण्यास व त्यासाठीचा आवश्यक असणारा निधी अतिरिक्त वीज विक्री करातून (TOSE) जमा झालेल्या निधीमधून तसेच इतर स्रोतांमधून खर्च करण्यास या निर्णयान्वये शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

१. योजनेचे उद्दिष्ट-

केंद्र शासनाने पारेषण विरहित सौर कृषी पंप राज्यात आस्थापित करण्यास दिलेल्या मान्यतेनुसार एकूण ७००० नग पारेषण विरहित सौर कृषी पंप आस्थापित करण्याचे उद्दिष्ट या योजनेतर्गत ठेवण्यात येत आहे.

या योजनेमुळे शेतक-यांना सिंचनासाठी दिवसा वीज उपलब्ध करणे शक्य होणार असून राज्य शासनाची पारंपारिक पध्दतीने कृषीपंप जोडणीसाठी लागणा-या खर्चात व राज्य शासनाद्वारे सबसीडीपोटी देण्यात येणा-या अनुदानात बचत करण्याचे उद्दिष्ट आहे.

२. उद्दिष्टाचे अश्वशक्ती निहाय वाटप-

केंद्र शासनाद्वारे मान्य केलेल्या एकूण ७००० नग सौर कृषीपंपापैकी सर्वसाधारणपणे पूर्वानुभव, अपेक्षित मागणी व किंमतीचा विचार करून २५% पंप हे ३ अश्वशक्ती (Horse power) क्षमतेचे व ७५% पंप हे ५ अश्वशक्ती (Horse power) क्षमतेचे असतील.त्यानुसार ३ HP चे १७५० व ५ HP चे ५२५० एवढी उद्दिष्टांची निश्चिती करण्यात येत आहे. त्यापैकी ३ HP च्या एकूण मर्यादेचे २०:८० या प्रमाणात ३५० इतके नग AC पंप व १४०० DC पंप, तसेच ५ HP च्या एकूण मर्यादेचे २०:८० या प्रमाणात १०५० इतके नग AC पंप व ४२०० इतके नग DC पंप असे ७००० सौर कृषीपंपाच्या उद्दिष्टांचे वर्गीकरण राहिल.

३ HP व ५ HP पंपाच्या एकूण उद्दिष्टांच्या २२.५% इतके पंप केंद्र शासनाच्या मंजूरीच्या अटीनुसार अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती करिता राखीव राहतील. असे करताना लोकसंख्येच्या विस्तृत प्रमाणानुसार त्याचे पुन्हा अनुक्रमे १३.५% व ९% गृहीतक वाटपाकरीता निश्चित केले आहे. उर्वरित ७७.५ टक्के उद्दिष्ट सर्वसाधारण वर्गाच्या लाभार्थ्यांकरिता वाटप होणे नियोजित आहे. त्यानुसार राज्यस्तरावर एकूण ७००० कृषीपंपांचे उद्दिष्ट या शासन निर्णयासोबतच्या विवरणपत्र "अ" नुसार अश्वशक्ती व प्रकारनुसार उद्दिष्टांचे सर्वसाधारण, अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातीच्या लाभार्थ्यांकरिता वाटप करण्यात येईल.

वरील उद्दिष्टांचे जिल्हानिहाय वाटपाचे अधिकार राज्यस्तरीय सुकाणू समितीस राहतील, जेणेकरून सदर वाटपावर आवश्यकता व मागणीनुसार सनियंत्रण ठेवणे सुलभ होईल. सदर समितीद्वारे जिल्हानिहाय सौर कृषी पंपाची संख्या निश्चित करण्यात येईल.

३. योजनेसाठी लागणारा निधी व निधीचा स्रोत:-

केंद्र शासनाद्वारे देण्यात आलेले उद्दिष्ट व दिनांक १५ जून, २०१८ च्या त्यांच्या कार्यालयीन ज्ञापनानुसार (Office Memorandum) विहित केलेली ३ व ५ HP करिता आधारभूत किंमत खालीलप्रमाणे आहे:-

अनु क्र.	सौर कृषी पंपाची क्षमता व प्रकार	केंद्र शासनाने निश्चित केलेली आधारभूत किंमत (रुपये)	केंद्र हिस्सा प्रति नग (रुपये)	राज्य हिस्सा प्रति नग (रुपये)
१	३ एच पी एसी	२,४०,०००	६०,०००	१२,०००
२	३ एच पी डीसी	२,५५,०००	६३,७५०	१२,७५०
३	५ एच पी एसी	३,२५,०००	६५,०००	१६,२५०
४	५ एच पी डीसी	३,८५,०००	७७,०००	१९,२५०

वरील मान्यता विचारात घेता, ७००० सौर कृषीपंपाच्या एकूण योजनेसाठी रु. २३९.९२५० कोटी इतक्या रक्कमेची आवश्यकता भासणार आहे. यात केंद्र शासनाचा अपेक्षित हिस्सा,

राज्य शासनाचा हिस्सा, लाभार्थी हिस्सा व उर्वरित रकमांची आवश्यकता परिगणित करण्यात आली असून स्रोत निहाय लागणारी रक्कम पुढीलप्रमाणे आहे:-

(अ) लाभार्थी हिस्सा-

सर्वसाधारण गटाच्या लाभार्थ्यांकरिता ५४२४ सौर कृषीपंप वाटप नियोजित असून त्यांच्याकरिता लाभार्थी हिस्सा ५% असेल. याकरिता रू. ९.२९५६ कोटी इतका निधी लागणार आहे. अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातीच्या लाभार्थ्यांसाठी ५% लाभार्थी हिस्सापैकी २.५ % लाभार्थी हिस्सा अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातीच्या लाभार्थ्यांकडून घेण्याचे प्रस्तावित असून त्यानुसार अनुसूचित जातीच्या लाभार्थ्यांकरिता असणाऱ्या ९४५ सौर कृषी पंपाकरिता रू. ८०.९८ लक्ष व ६३१ अनुसूचित जमातीच्या लाभार्थ्यांकडून रू. ५४.०५ लक्ष घेण्याचे प्रस्तावित आहे व तितकाच निधी अतिरिक्त वीज विक्री कराच्या माध्यमातून उपलब्ध करण्याचे प्रस्तावित आहे.

(ब) राज्य शासनाचा हिस्सा-

राज्य शासनाच्या अर्थसंकल्पिय अनुदानातून देण्यात येणारा ५% हिस्सा कायम ठेवण्यात आला आहे. अशी रक्कम रू. ११.९९६३ कोटी इतकी परिगणित होत आहे. याशिवाय, यापूर्वी आस्थापित झालेल्या ३७२८ सौर कृषी पंपांकरिता राज्य शासनाचा उर्वरित हिस्सा रू. ६.३६ कोटी वितरीत करणे अपेक्षित आहे. याकरिता उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभागाच्या मागणी क्र. के-६,२८१०, नवीन व नवीकरणीय ऊर्जा, ०२-सौर ऊर्जा, १०२ प्रकाश व्होल्ट, (०१)-सौर ऊर्जा कृषीपंप बसविण्याचा कार्यक्रम, (०१)(०१), सौर विजेवरील कृषीपंप बसविण्यासाठी सहायक अनुदान, (राज्य हिस्सा ५ टक्के) (कार्यक्रम), ३३, अर्थसहाय्य, (२८१००९०२) या लेखाशीर्षाखाली उपलब्ध असणाऱ्या अर्थसंकल्पीय तरतूदीतून उपलब्ध करण्यात येईल. सन २०१८-१९ या वर्षाकरिता रू. ५० कोटी इतकी तरतूद अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे.

(क) केंद्र शासनाचा हिस्सा-

केंद्र शासनाचा हिस्सा हा ३ HP व ५ HP करीता केंद्रीय आधारभूत किंमत गृहित धरून अनुक्रमे २५% व २०% असा केंद्र शासनाच्या अटी व शर्तीनुसार गृहीत धरून परिगणित करण्यात आला आहे. अशी रक्कम रू. ५०.१९ कोटी इतकी परिगणित होत आहे. केंद्र शासनाचा हिस्सा परस्पर महाऊर्जास उपलब्ध करून देण्यात येत असल्याने अर्थसंकल्पिय तरतूद करण्यात आलेली नाही.

(ड) उर्वरित हिस्सा-

उर्वरित हिस्साची रक्कम रु. १६७.०९२८ कोटी इतकी परिगणित होत असून यात अनुसुचित जाती जमाती यांच्याकरिता असणाऱ्या २.५% इतका लाभार्थी हिस्सा व केंद्र, राज्य व लाभार्थी हिस्सा वगळून कृषीपंपांकरिता लागणाऱ्या रक्कमा अंतर्भूत करण्यात आल्या आहेत. याची उभारणी पुढीलप्रमाणे करण्यात येत आहे:-

१) १३ व्या वित्त आयोगातून महाऊर्जाला देण्यात येणारे अनुदान-

१३ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार विद्युत प्रणालीशी जोडण्यात येणा-या नवीन व नवीकरणीय ऊर्जा स्रोतापासून वीज निर्मिती प्रकल्प उभारण्याच्या कामावर आधारित प्रोत्साहनपर अनुदान म्हणून रु.९६१.०३ कोटी इतका निधी केंद्र शासनाकडून राज्य शासनास प्राप्त झाला आहे. सदरच्या निधीचा विनियोग राज्य शासनाद्वारे मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखालील उच्चस्तरीय सनियंत्रण समितीच्या दिनांक १६.८.२०१६ च्या बैठकीत मान्यता प्राप्त करून त्याचा विनियोग करण्याबाबतचा शासन निर्णय दिनांक १५.१०.२०१६ रोजी निर्गमित करण्यात आला. त्यानुसार महाऊर्जा या संस्थेस रु.१८८.०१ कोटी इतके अनुदान अनुज्ञेय ठरविण्यात आले आहे. यापैकी रु. १५ कोटी इतकी रक्कम महाऊर्जास वितरीत करण्यात आली आहे. यातून उर्वरित रु.१०० कोटी इतका निधी “अटल सौर कृषीपंप योजना” या योजनेकरिता उपलब्ध करून देण्यात येत आहे. याकरिता मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली असणाऱ्या समितीकडून विनियोगात बदल करण्याबाबत मान्यता घेऊन निधी उपलब्ध करण्याची कार्यवाही यथावकाश करून त्याप्रमाणे आदेश स्वतंत्ररित्या निर्गमित करण्यात येतील. सदरचा निधी या विभागाच्या मागणी क्र. के-६,२८१०-नवीन व नवीकरणीय ऊर्जा, १०५, सहायभूत कार्यक्रम (०१) नवीकरणीय ऊर्जा अंतर्गत विद्युत ग्रीड उभारणी कार्यक्रम (केपुयो), (०१) (०१) १३ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार प्रोत्साहन अनुदान (कार्यक्रम), २१ पुरवठा व सामुग्री, ३१ सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर), (२८१००९११) या लेखाशिर्षाखालील उपलब्ध असणाऱ्या अनुदानातून उपलब्ध करण्याचे नियोजित आहे. सन २०१८-१९ या वर्षाकरिता रु. २५९.५३ कोटी इतकी अर्थसंकल्पिय तरतूद उपलब्ध आहे.

२) अतिरिक्त वीज विक्रीकर वसुली-

अ) शासन अधिसूचना क्रमांक- सौरप्र-२०१५/ प्र.क्र.४८/ ऊर्जा-१, दिनांक २१ एप्रिल, २०१५ नुसार तत्कालीन दराने १.०४ पैसे प्रति युनिट या दराने वाढ करून अतिरिक्त वीज विक्रीकर वसुली करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय, दिनांक १० जुलै, २०१५ व दिनांक २६ ऑगस्ट, २०१५ नुसार अतिरिक्त वीज विक्रीकराद्वारे जमा होणारा निधी या योजनेसाठी खर्च करण्याबाबतची कार्यपध्दती निश्चित केली आहे.

अतिरिक्त वीज विक्रीकराद्वारे जमा होणाऱ्या निधीतूनच महावितरण कंपनीने योजनेच्या खर्चासाठी उभारावयाच्या कर्जाची रक्कम टप्प्या-टप्प्याने परतफेड करावयाची होती. तथापि, महावितरण कंपनीने कर्ज न काढता जून-२०१८ पर्यंत अतिरिक्त वीज विक्रीकराद्वारे (Tose) जमा झालेली रक्कम रु.१०३ कोटी एस्करो खात्यातून समायोजित केली आहे. त्यामुळे उक्त नमूद शासन निर्णयातील कार्यपध्दतीनुसार जेवढी रक्कम एस्करो खात्यात ठेवणे अपेक्षित आहे, तेवढी रक्कम, निश्चित केलेल्या कार्यपध्दतीनुसार महावितरण कंपनीने एस्करो खात्यात प्रतिपूर्तीत करावी.

ब) “अटल सौर कृषीपंप योजना” या योजनेकरिता अतिरिक्त वीज विक्री करातून जमा होणारा निधी शासनाच्या मान्यतेने खर्च करण्यास महाऊर्जास मान्यता देण्यात येत आहे, त्यानुसार आवश्यकतेप्रमाणे महाऊर्जास शासनाकडे मागणी करावी.

क) शासन अधिसूचना क्र.सौरप्र-२०१५/प्र.क्र.४८/ऊर्जा-१, दिनांक २१.४.२०१५ नुसार १.०४ पैसे प्रति युनिट या दराने अतिरिक्त वीज विक्रीकर वसुली त्या दराने यापुढेही सुरु ठेवण्यास व एस्करो खात्यात परस्पर जमा करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

४. लाभार्थी निवडीचे निकष:-

- १) सदर योजनेचा लाभ घेण्यासाठी ज्या शेतकऱ्यांकडे शाश्वत जलस्रोत उपलब्ध आहे, असे सर्व शेतकरी पात्र राहतील. मात्र अशा शेतकऱ्यांकडे पारंपारिक पध्दतीने विद्युत जोडणी नसावी.
- २) ५ एकरापर्यंत शेतजमीन धारक शेतकऱ्यास ३ अश्वशक्ती क्षमतेचा सौर कृषी पंप व ५ एकरापेक्षा जास्त शेतजमीन धारक शेतकऱ्यास ५ अश्वशक्ती क्षमतेचा सौर कृषी पंप देय राहिल.
- ३) राज्यातील पारंपरिक ऊर्जेद्वारे विद्युतीकरण न झालेले शेतकरी, विद्युतीकरणासाठी वन विभागाचे ना हरकत प्रमाणपत्र मिळत नसलेले शेतकरी, महावितरण कंपनीकडे विद्युत जोडणीसाठी पैसे भरूनही प्रलंबित असणाऱ्या ग्राहकांपैकी/शेतकऱ्यांपैकी, ज्यांना नजीकच्या काळात विद्युत जोडणी मिळणे शक्य नाही असे शेतकरी, अतिदुर्गम भागतील शेतकरी, महाराष्ट्र शासनाच्या धडक सिंचन योजने अंतर्गत लाभ घेतलेले शेतकरी यांना सदर योजने अंतर्गत प्राधान्य राहिल.

- ४) वैयक्तिक किंवा सामुदायिक शेततळे, बारमाही वाहणारी नदी/नाले यांच्या शेजारील शेतजमीन धारक शेतकरी सुध्दा या योजनेसाठी पात्र राहतील.
- ५) सदर योजनेतर्गत सौर कृषी पंपासाठी ५ टक्के लाभार्थी हिस्सा म्हणून भरणे लाभधारकास आवश्यक राहिल.

५. योजनेच्या अंमलबजावणीकरीता निर्माण करण्यात आलेल्या यंत्रणा-

- १) सदर योजनेची केंद्र शासनाच्या या संदर्भातील मान्यतेच्या अटी व शर्तीनुसार राज्यात अंमलबजावणी विहित कालावधीत करण्याची संपूर्ण जबाबदारी महाऊर्जाची राहिल.
- २) जिल्हास्तरीय समिती
राज्य शासनाने निश्चित केलेल्या निकषानुसार, लाभार्थ्यांची निवड करण्यासाठी जिल्हापातळीवर समिती स्थापन करण्यात येत आहे.

सदरील समितीचे खालीलप्रमाणे सदस्य असतील:-

जिल्हाधिकारी	अध्यक्ष
तहसिलदार , महसूल विभाग	सदस्य
जिल्हा अधीक्षक, कृषि विभाग	सदस्य
सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण विभाग	सदस्य
वरिष्ठ वैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा	सदस्य
प्रकल्प अधिकारी, आदिवासी विकास विभाग	सदस्य
अधीक्षक अभियंता, महावितरण	सदस्य
विभागीय महाव्यवस्थापक, महाऊर्जा	सदस्य सचिव

उपरोक्त समितीचे अधिकार व जबाबदाऱ्या खालीलप्रमाणे राहतील:-

- अ) योजनेच्या उपरोक्त निकषांनुसार पात्र लाभार्थ्यांची यादी तयार करणे.
- ब) पात्र लाभार्थ्यांच्या यादीतून जिल्हानिहाय उद्दिष्टांच्या मर्यादेत अंतिम लाभार्थ्यांची निवड करणे.
- क) भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा यांचेकडून तयार करण्यात आलेला विभागवार भूजल उपलब्धता नकाशा आधारभूत मानून जिल्हा समितीने लाभार्थ्यांची निवड करणे बंधनकारक राहिल.
- ड) जिल्हा समितीद्वारे अंतिम लाभार्थ्यांची निवड करून यादी प्रकाशित करेल व ती महाऊर्जास उपलब्ध करून देईल. अशा अंतिम लाभार्थ्यांना सौर कृषी पंप देण्याची कार्यवाही महाऊर्जाकडून करण्यात येईल.

इ) एखादया ५ एकरपर्यंत क्षेत्र धारण करत असणा-या लाभार्थ्यांकडून तीन अश्वशक्तीपेक्षा जास्त अश्वशक्तीच्या सौर कृषी पंपाची मागणी आल्यास समितीद्वारा एकूण जिल्हयास मंजूर कृषी पंपाच्या मर्यादेत, आवश्यकतेची खात्री करून त्यास मंजूरी देता येईल.

३) योजनेच्या देखरेखीसाठी सुकाणू (Steering Committee) समितीची स्थापना:-

सदर योजना केंद्र शासनाच्या मान्यतेच्या अटी व शर्तीच्या अधीन राहून महाऊर्जा यांच्याद्वारे राबविण्यात येत असली तरी या अंमलबजावणीतील अडीअडचणी व आवश्यकतेनुसार योजनेत बदल करण्याकरीता राज्य स्तरावर राज्यस्तरीय सुकाणू समिती (Steering Committee) स्थापना करण्यात येत आहे. सदर समितीची रचना पुढीलप्रमाणे राहिल-

प्रधान सचिव (ऊर्जा)	अध्यक्ष
अपर मुख्य सचिव, कृषी व पदुम विभाग	सदस्य
प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	सदस्य
प्रधान सचिव, आदिवासी विकास	सदस्य
सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	सदस्य
अध्यक्ष व व्यवस्थापकीय संचालक, महावितरण कंपनी म.	सदस्य
महासंचालक, महाऊर्जा	सदस्य सचिव
अति. महासंचालक, महाऊर्जा	सदस्य तथा समन्वयक
संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा	सदस्य
सहाय्यक संचालक (लेखा), महाऊर्जा	सदस्य

उपरोक्त समितीचे अधिकार खालीलप्रमाणे असतील:-

- अ) योजनेच्या निश्चित केलेल्या कार्यपध्दतीनुसार योजनेची अंमलबजावणी करणे व त्यात आवश्यकता पाहून योग्य ते बदल करणे,
- आ) योजना राबवितांना येणाऱ्या अडचणी दूर करणे,
- इ) गुणवत्ता आश्वासन (Quality Assurance) खात्री करणे,
- ई) योजनेचे काम वेळेत पूर्ण करण्याबाबत योजनेच्या कामावर नियंत्रण ठेवणे,
- उ) सौर पंपाचे जिल्हा निहाय उद्दिष्ट ठरवणे / वाटप करणे व आवश्यकतेनुसार बदल करणे.

६. या योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी खालीलप्रमाणे कार्यपध्दती निश्चित करण्यात येत आहे:-

- १) राज्यात सदर योजना महाऊर्जाकडून प्रामुख्याने जिल्हाधिकारी, महावितरण, सामाजिक न्याय विभाग, आदिवासी विकास विभाग, भूजल सर्वेक्षण विकास यंत्रणा, जिल्हा कृषी अधिकारी, इ. यांच्या समन्वयाने राबविण्यात येईल.
- २) या योजनेची प्रसिध्दी महाऊर्जाकडून करण्यात येईल.
- ३) योजनेतील सौर कृषी पंपासाठी शासनाद्वारे ठरविलेल्या निकषानुसार व जिल्हानिहाय उद्दिष्टांच्या मर्यादेत लाभार्थ्यांची निवड जिल्हास्तरीय समितीद्वारे करण्यात येईल. समितीने शिफारस केलेल्या पात्र लाभार्थ्यांकडून सौर कृषीपंप बसविण्यासाठी आवश्यक लाभार्थी हिस्सा महाऊर्जाच्या संबंधीत जिल्हास्तरीय/ विभागीय कार्यालयात जमा करून घेण्यात येईल.
- ४) सदर योजनेअंतर्गत लागणा-या ७००० नगांकरीता केंद्र शासनाचे आदर्श निविदा पत्रिका (Standard Bid Document) चा अवलंब करून खुल्या निविदा प्रक्रियेद्वारे **महाऊर्जातर्फे** निविदा प्रक्रिया राबविण्यात येईल. पात्र लाभार्थ्यांना देण्यात येणा-या कृषी पंपाकरीताचे कार्यादेश महाऊर्जामार्फत पुरवठादारास देण्यात येतील.
- ५) नवीन व नवीकरणीय ऊर्जा मंत्रालय, भारत सरकार यांनी ठरविलेल्या मार्गदर्शक तत्वानुसार सौर कृषीपंपाचे तांत्रिक मानदंडानुसार (Technical Specification) बनविण्याची जबाबदारी महाऊर्जाची राहिल. तसेच योजनेच्या गुणवत्ता नियंत्रणाची जबाबदारी महाऊर्जाची राहिल.
- ६) केंद्र शासनाने सौर ऊर्जेवर आधारित पंपाकरिता ठरविलेल्या किमान तांत्रिक मानदंडानुसार सोलार मोड्युल्स हे भारतीय बनावटीचे व आय.ई.सी. (IEC) प्रमाणित किंवा तत्सम राष्ट्रीय अथवा आंतरराष्ट्रीय मानांकनानुसार प्रमाणित तसेच आर.एफ.आय.डी. (RFID) टॅग सुविधेसह पुरविणारे पुरवठादार असावेत. याबाबत महाऊर्जामार्फत साहित्य पुरवठादार कंपनीमध्ये साहित्याची तांत्रिक मानदंडानुसार पहाणी करून साहित्यांच्या योग्यतेबाबत खात्री करण्यात येईल.
- ७) नवीन व नवीकरणीय ऊर्जा मंत्रालय, भारत सरकार यांनी ठरविलेल्या मार्गदर्शक तत्वानुसार सौर कृषीपंपाचा हमी कालावधी हा ५ वर्षांचा असणे व सोलार मोड्युल्सची वॉरंटी १० वर्षांची असणे बंधनकारक राहिल. यासाठी आवश्यक असणाऱ्या अटींचा कंत्राटामध्ये समावेश करण्यात येईल तसेच सौर कृषी पंपासाठी पुरवठादाराकडून ५ वर्षासाठीचा सर्वकष देखभाल व दुरुस्ती करार (रु. १००/- च्या स्टॅम्प पेपरवर) महाऊर्जा कडून नोंदणीकृत करून घेण्यात येईल.

- ८) सौर कृषीपंप आस्थापित झाल्यानंतर तो संबंधित लाभार्थ्यास हस्तांतरीत करण्यात येईल. त्यानंतर त्याची दैनंदिन देखभाल व देखरेख करण्याची जबाबदारी संबंधित लाभार्थ्यांची राहिल.
- ९) सौर कृषी पंप आस्थापित झाल्यानंतर त्याची आस्थापना (Installation) व कार्यान्वित अहवाल (Commissioning Report) विभागीय महाव्यवस्थापक, महाऊर्जाद्वारे महाऊर्जांच्या मुख्यालयास महासंचालक, महाऊर्जा यांना सादर करतील.
- १०) केंद्र शासनाकडे उपयोगिता प्रमाणपत्र देऊन वित्तिय सहाय्याच्या रक्कमेची मागणी करून सदर निधी प्राप्त करून घेण्याची जबाबदारी महाऊर्जांची राहिल.
- ११) आस्थापित करण्यात आलेल्या सौर कृषी पंपाची तांत्रिक तपासणी महाऊर्जामार्फत करण्यात येईल.
- १२) योजनेची अंमलबजावणी करताना त्यासाठी आवश्यक असणारे अर्जाचे विहित नमुने, आस्थापना अहवाल, उपयोगिता प्रमाणपत्र व अनुषंगिक बाबी व तांत्रिक तपासणी नमुना इ. महाऊर्जामार्फत निर्गमित करण्यात येतील.
- १३) सदर योजनेचे आवश्यक लेखे महाऊर्जाद्वारे ठेवण्यात येतील.
- १४) राज्य शासनाच्या व इतर आर्थिक स्रोतातून महाऊर्जास प्राप्त होणा-या निधीचे उपयोगिता प्रमाणपत्र व भौतिक व आर्थिक अहवाल महाऊर्जा वेळोवेळी शासनास सादर करेल.
- १५) सदर योजना महाऊर्जाकडून राबविण्यात येत असल्याने महावितरण कंपनी, भूजल सर्वेक्षण विकास यंत्रणा, कृषी विभाग, आदिवासी विकास विभाग इत्यादी विभागांची जबाबदारी व सहकार्य खालीलप्रमाणे राहिल:-

अ.क्र.	विभागाचे नाव	जबाबदारी	आवश्यक सहकार्य
१	महाऊर्जा	केंद्र शासनाने ठरवून दिलेल्या निकषांनुसार योजनेची अंमलबजावणी करणे, सर्व कार्यालये/विभागांसमवेत समन्वय राखणे व योजना विहित मुदतीमध्ये राबवून पूर्ण करणे. व तसेच सौर कृषीपंपाची निविदा केंद्र शासनाच्या आदर्श निविदा प्रक्रियेचा अवलंब करून काढण्यात यावा.	आवश्यकतेनुसार इतर विभागांशी समन्वय साधून सहकार्य करणे.
२	महावितरण कंपनी	सौर कृषीपंप आस्थापित करण्यासाठी इच्छुक लाभार्थ्यांकडे पारंपारिक पध्दतीने वीज जोडणी नसल्याबाबतचे प्रमाणपत्र देणे.	महाऊर्जा अधिकाऱ्यांना आवश्यकतेनुसार सहकार्य करणे.

३	भूजल सर्वेक्षण विकास यंत्रणा	जलस्रोतांचे विभागवार भूजल उपलब्धता नकाशे जिल्हा समितीस उपलब्ध करून देणे.	महारुर्जा अधिकाऱ्यांना आवश्यकतेनुसार सहकार्य करणे.
४	महसूल विभाग	लाभार्थ्यांकडे शेतजमीन नोंदीचे व पीक प्रकाराची पडताळणी करून प्रमाणित करणे.	महारुर्जा अधिकाऱ्यांना आवश्यकतेनुसार सहकार्य करणे.
५	कृषि विभाग	लाभार्थ्यांकडील शेतजमीन नोंदीचे व पीक प्रकारची पडताळणी करण्यास मदत करणे.	महारुर्जा अधिकाऱ्यांना व महसूल अधिकाऱ्यांना आवश्यकतेनुसार सहकार्य करणे.
६	आदिवासी विकास विभाग	अनुसूचित जमाती प्रवर्गातील लाभार्थ्यांची पडताळणी करून अहवाल देणे.	अनुसूचित जमाती प्रवर्गातील लाभार्थ्यांची अंतिम निवड करण्यास मदत करणे.
७	सामाजिक न्याय विभाग	अनुसूचित जाती प्रवर्गातील लाभार्थ्यांची पडताळणी करून अहवाल देणे.	अनुसूचित जाती प्रवर्गातील लाभार्थ्यांची अंतिम निवड करण्यास मदतकरणे.

१६) योजना राबविताना जलस्रोताबाबत पाणीपुरवठा विभागाने खालीलप्रमाणे दिलेल्या सूचनांचा विचार जिल्हास्तरीय समितीने करावा:-

- १) राज्यामध्ये ७४ अतिशोषित व ४ शोषित पाणलोट क्षेत्रे आहेत. अतिशोषित (पर्जन्याद्वारे होणा-या पुनर्भरणाच्या तुलनेत १००% पेक्षा जास्त उपसा) व शोषित (पर्जन्याद्वारे होणा-या पुनर्भरणाच्या तुलनेत ९०-१००% उपसा) पाणलोट क्षेत्रामध्ये, सिंचनाकरीता नवीन विहिर/ इंधन विहिर/ कुपनलिका खोदण्यास महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) अधिनियम, २००९ मधील कलम-८ (१) नुसार मनाई आहे. त्याचप्रमाणे या पाणलोट क्षेत्रामध्ये अस्तित्वातील विहिरी/ विंधन विहिरी/कुपनलिकांमधून आणखी उपसा झाल्यास भूजलाच्या उपलब्धतेवर विपरित परिणाम होऊ शकतो. या कारणांमुळे अतिशोषित व शोषित पाणलोट क्षेत्रामध्ये अटल सौर कृषि पंप योजना राबविण्यात येऊ नये.
- २) राज्यामध्ये १११ अंशतः शोषित पाणलोट क्षेत्रे आहेत. या पाणलोट क्षेत्रामध्ये पुनर्भरणाची योजना राबविण्याच्या अटीवर सिंचनाकरीता नवीन विहिर/ विंधन विहिर/ कुपनलिका खोदता येते. याचप्रमाणे राज्यातील अंशतः शोषित पाणलोट क्षेत्रामध्ये अस्तित्वात असलेल्या विहिर/ विंधन विहिर/ कुपनलिकांवर अटल सौर

कृषि पंप योजना मधून सौर पंप लावण्याकरीता भूजल पुनर्भरण योजना राबविण्याची अट कायम ठेवण्यात यावी.

३) संचालक, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणा यांचे पत्र क्र.एस/जीएसडीए/एसआर/जन/४२६५/९०, दि.२६.६.१९९० नुसार कठीण पाषाणातील प्रदेशामध्ये विंधन विहिर हा भूजलाचा शाश्वत स्रोत नसल्याने, सिंचनासाठी खोदण्यात आलेल्या विंधन विहिरींवर अटल सौर कृषि पंप योजना राबविण्यात येऊ नये. तथापि, गाळाच्या प्रदेशामध्ये कुपनलिकांवर अटल सौर कृषि पंप योजना राबविण्यास हरकत नाही.

४) अटल सौर कृषि पंप योजना मध्ये जलस्रोतांचे विभागवार नकाशे जिल्हा समितीस उपलब्ध करून देण्याची जबाबदारी भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेवर सोपविण्यात आलेली आहे. तथापि, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेकडे शेतक-यांच्या सिंचन स्रोतांचे नकाशे उपलब्ध नाहीत. त्याऐवजी भूजल उपलब्धता नकाशे (GROUNDWATER PROSPECT MAPS) उपलब्ध असून सदर नकाशे जिल्हा समितीस उपलब्ध करून देता येतील. त्याचप्रमाणे या नकाशांच्या वाचनामध्ये महारुर्जा अधिका-यांना आवश्यकतेनुसार भूजल सर्वेक्षण आणि विकास यंत्रणेकडून सहकार्य करण्यात येईल.

७. योजनेचे फायदे खालीलप्रमाणे आहेत:-

१) शेतक-याला सिंचनासाठी दिवसा वीज उपलब्ध करणे शक्य होणार आहे.

२) शेत जमिन ओलिताखाली येणे :-

या योजने अंतर्गत ७००० नग सौर कृषि पंप आस्थापित झाल्यानंतर त्यामुळे अंदाजित किमान १४००० हेक्टर शेतजमिन ओलिताखाली येईल.

३) पारंपारिक पध्दतीने कृषिपंप वीज जोडणीसाठी कराव्या लागणाऱ्या खर्चात बचत:-

महावितरण कंपनीच्या दरपत्रकाप्रमाणे प्रती कृषिपंप वीज जोडणीकरिता अंदाजे रु. १.७६ लक्ष इतका सरासरी खर्च येतो. सौर ऊर्जेवर आधारित ७००० कृषिपंप वीज जोडणी देण्याच्या या योजनेमुळे पारंपारिक पध्दतीने कृषि पंप वीज जोडणीसाठी लागणाऱ्या खर्चात अंदाजे १२३.२० कोटी इतकी बचत अपेक्षित आहे.

४) कृषि पंप वीज बिलापोटी शासनाकडून देण्यात येणाऱ्या सबसिडीमधील बचत:-

महाराष्ट्र राज्य वीज नियामक आयोगाने कृषि पंप ग्राहकांसाठी प्रति युनिट रु. ३.१३ पैसे इतका दर निश्चित ठेवलेला आहे. यापैकी शासनाकडून ३ अश्वशक्ती (HP) पर्यंत वीजभार असलेल्या कृषि ग्राहकास रु. २.०३ पैसे व ५ अश्वशक्ती (HP)

पर्यंत वीजभार असलेल्या कृषी ग्राहकास रु. १.७३ पैसे इतकी प्रति युनिटमागे सबसिडी महावितरण कंपनीस दिली जाते. सौर ऊर्जेवर आधारित ७००० कृषीपंप वीजजोडणी देण्याच्या या योजनेमुळे शासनाकडून कृषी पंप वीज बिलापोटी देण्यात येणाऱ्या सबसिडीमध्ये प्रतिवर्षी साधारणपणे रु.४.२० कोटी व १५ वर्षांच्या कार्यकालामध्ये सबसिडीमध्ये एकूण साधारणपणे रु. ६३ कोटी इतकी बचत अपेक्षित आहे.

५) क्रॉस सबसिडीमध्ये बचत:-

औद्योगिक व वाणिज्यिक ग्राहकांस आकारलेल्या सौर ऊर्जेवर आधारित ७००० कृषीपंप देण्याच्या या योजनेमुळे सदरील क्रॉस सबसिडीमध्ये प्रतिवर्षी रु.११.२१ कोटी व १५ वर्षांच्या कार्यकालामध्ये क्रॉस सबसिडी अंदाजे रु. १६८.२५ कोटींनी कमी होऊ शकेल. त्यामुळे इतर ग्राहकांचे (औद्योगिक व वाणिज्यिक) वीज दर कमी होतील व राज्यात औद्योगिक विकासास चालना मिळेल.

६) यामुळे पारंपारिक व अपारंपारिक पध्दतीने करण्यात वीज निर्मितीत बचत होणार आहे. तसेच पर्यावरणाचे रक्षण होणार आहे.

८. सदर शासन निर्णय नियोजन विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक-२०४/१४६१ दि.२२.१०.२०१८ अन्वये दिलेल्या अभिप्रायानुसार तसेच वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक-२१६/१८/व्यय-१६ दि.३१.१०.२०१८ नुसार दिलेल्या सहमतीस अनुसरून निर्गमित करण्यात येत आहे.

९. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्र. २०१८११०३१८३११३४६१० असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(नितीन गायकवाड)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई,
- २) मा.मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ३) सर्व मंत्री / सर्व राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मुंबई,
- ४) विरोधी पक्षनेता, विधानसभा/विधान परिषद, विधान भवन मुंबई,

- ५) सर्व विधानमंडळ सदस्य, विधान भवन, मुंबई,
- ६) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई,
- ७) अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ८) प्रधान सचिव (नियोजन), नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- ९) प्रधान सचिव (कृषि), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १०) सर्व अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव यांचे स्वीय सहायक, सर्व मंत्रालयीन विभाग,
- ११) सर्व विभागीय आयुक्त,
- १२) सर्व जिल्हाधिकारी,
- १३) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, सर्व जिल्हा परिषदा,
- १४) महालेखापाल, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई-१/२,
- १५) महालेखापाल, महाराष्ट्र राज्य, नागपूर-१/२,
- १६) निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई,
- १७) सचिव, महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग, मुंबई (पत्राने),
- १८) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, सूत्रधार कंपनी मर्या., मुंबई,
- १९) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्या., मुंबई,
- २०) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य विद्युत निर्मिती कंपनी मर्या., मुंबई,
- २१) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य विद्युत पारेषण कंपनी मर्या., मुंबई,
- २२) महासंचालक, महाराष्ट्र ऊर्जा विकास अभिकरण (महाऊर्जा), पुणे,
- २३) उप सचिव/ ऊर्जा-३, उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- २४) ऊर्जा उप विभागातील सर्व कार्यासने, उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- २५) निवड नस्ती, ऊर्जा-७, उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

विवरणपत्र - अ

कृषि पंपाच्या उद्दिष्टांची क्षमता व प्रकारानुसार वर्गवारी निहाय विभागणी

	सर्वसाधारण (77.5%)	अनुसुचित जाती (13.5%)	अनुसुचित जमाती (9%)	TOTAL	
3 HP AC	271	47	32	350	
3 HP DC	1085	189	126	1400	
5 HP AC	813	142	95	1050	
5 HP DC	3255	567	378	4200	
एकूण	5424	945	631	7000	